

KAÇINCI KÜRESELLEŞME

Prof. Dr. Baskın ORAN

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
Öğretim Üyesi

Oturum Başkanı (İlğaz SARIOĞLU – Rekabet Kurumu Uzman Yardımcısı) - Sayın Başkanım, Rekabet Kurulunun değerli üyeleri ve değerli katılımcılar; bir Perşembe Konferansına daha hoş geldiniz.

Bugünkü konuğumuz, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyelerinden Sayın Baskın Oran.

Kendisi bize, “Kaçınıcı Küreselleşme” başlıklı bir konferans sunacaklar. Ben öncelikle size Sayın Oran’ın özgeçmişini sunmak istiyorum.

1945 İzmir doğumlu Sayın Oran, 1968 yılında bitirdiği Siyasal Bilgiler Fakültesinde asistan oldu ve doktorasını 1974’te tamamladı. 1982’de YÖK kararıyla açtığı davayı kazanması üzerine de 1983’te, 1402 uygulamasıyla görevine son verildi. 12 Eylül döneminin sona ermesi üzerine sekiz yıl aradan sonra Danıştay kararıyla 1990 sonunda görevine iade edilen Profesör Oran, esas olarak milliyetçilik ve azınlıklar konuları üzerine çalışıyor ve Siyasal Bilgiler Fakültesinde şu dersleri veriyor: “Türk Dış Politikası-1, Türk Dış Politikası-2, Milliyetçilikler ve Azınlıklar, Uluslar Arası Güncel Sorunlar, Az Gelişmiş Ülkelerde Milliyetçilik ve Küreselleşme.

Haftalık Agos gazetesinde köşe yazıları yazan Sayın Oran’ın yayınlanmış telif kitapları ise şunlar: “Az Gelişmiş Ülke Milliyetçiliği, Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu, Atatürk Milliyetçiliği, Kenan Evren’in Yazılmamış Anıları, Kenan Evren’in Yazılmamış Anıları Son Defter, Nerede O Eski Mahpushaneler, Devlet Devlete Karşı, Kalkıkhoroza - Çekiç Güç ve Kürt Devleti, Yunanistan’ın Lozan İhlalleri, Küreselleşme ve Azınlıklar.”

Her zaman olduğu gibi Konferansımız bugün de iki bölümden oluşacak. İlk bir saatlik bölümde Sayın Oran’ın konuşmasını hep beraber dinleyeceğiz,

ORAN

ardından 10 dakikalık bir aramız var, sonra soru-cevap bölümüne geçeceğiz. Şimdi, Sayın Oran'ı kürsüye davet ediyorum. Buyurun efendim.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Efendim, arkadaşım Sayın Müftüoğlu'nun yönetiminde güzel konferanslar yapan Rekabet Kurumu beni de davet etmek nezaketini gösterdi; çok teşekkür ederim.

Bugün Türkiye'de olsun, dünyada olsun en fazla tartışılan konuyu seçtik bu Konferans için, yani küreselleşme. Bu yeni dünya düzeni, evrensel köy, "global world" gibi ilginç ve hoş deyimlerle gündeme getirilen, ama itiraf etmek gerekirse fazla bir şey anlatmaktan epey uzak olan bu küreselleşme ne demek? Çünkü, şu anda biz küreselleşmeyi yeni yaşamaya başladık, içinde olduğumuz için onu anlamamız epey zor. Meşhur tabirdeki gibi, "Ol mahiler ki derya içredir, deryayı bilmezler", yani "O balıklar ki, denizdedir denizi bilmezler"; küreselleşme içindeyiz, ama terimin anlamı konusunda çok fazla rivayet var.

Şimdi, bu mesele epey zor ama, yani denizin içinde olduğumuz için denizi anlamamız zor ama, hiç olmazsa bir tek şeyi bildiğimizi iddia edebiliriz. Bu ilk küreselleşme değil, bu filmi ilk defa görmüyoruz, daha önce gördük.

Şimdi mesele, kaçınıcı küreselleşme olduğunu saptamada galiba. Zaten, dikkat ederseniz, bu yeni dünya düzeni, bu küreselleşmeden bahsedilince ilk akla gelen, bu yeni dünya düzeni terimi en azından 20. yüzyılda üçüncü defa duyuluyor. İlk defa siyasi tarih belleklerini zorlarsanız, Birinci Dünya Savaşını bitiren anlaşmaların yapılmaya başlandığı 1919 tarihinde yeni dünya düzeninden bahsedilmişti. İkincisi, İkinci Dünya Savaşının daha içindeyken bu sözden bahsedilmişti. 1941'de Atlantik'te bir zirhıda yapılan görüşme sonucu yayınlanan Atlantik Demecinde bu yeni dünya düzeni sözü vardı, şimdi de üçüncü defa yeni dünya düzeninden bahsediliyor. Ve dikkat ederseniz, her seferinde devlet sayısı müthiş arttı, onunla birlikte müthiş bir kararsız dengeler bütünü ortaya çıktı ve sonuç olarak bir istikrarsızlık belirdi. Bugün de aynı şeyleri yaşıyoruz.

Efendim, akılda kolay kalması açısından üç tane küreselleşme olduğunu söyleyebilirim. Bu küreselleşmeleri kabaca, 1490'lardaki birinci küreselleşme, 1890'lardaki ikinci küreselleşme, bugün de 1990'lardaki üçüncü küreselleşme olarak bir öneri olarak getiriyorum şimdi. Bunların doğru olup olmadığına bakacağız veya ne olup olmadıklarına bakacağız.

İsterseniz, sözü fazla uzatmamak için bunları ben bir tablo halinde vereyim, orada izleyelim.

	Birinci Küreselleşme	İkinci Küreselleşme	Üçüncü Küreselleşme
İtici Güç	Denizcilikteki gelişmeler, Merkantalizm	Sanayileşme doğurduğu gereksinimler	1970’lerde Çokuluslu Şirketler, 1980’lerde İletişim Devrimi, 1990’larda Batı’nın rakibinin kalmaması
Yöntem	Önce kaşifler, sonra askeri işgal	Önce misyonerler, sonra kâşifler, sonra ticaret şirketleri, en sonra işgal	Kültürel-ideolojik etki. Böylece ülkenin her yanı (ekonomik, siyasal, sosyal) kendiliğinden etkileniyor.
Haklı Gösteriş	Putperestlere Tanrı’nın dinini götürme	“Beyaz Adamın Yüğü” “Uygarlaştırıcı Görev”, ırkçı teoriler.	“En yüksek uygarlık düzeyi”, “Uluslararası topluluğun iradesi”, “Piyasanın gizli eli”, “Küreselleşme herkesin ortak çıkarıdır.”
Sonuç	Sömürgecilik	Emperyalizm	“Globalleşme”

Tablo 1

Görülebiliyor mu acaba, net mi? Neyse, ben zaten okuyacağım size orayı. Şimdi efendim, birinci küreselleşme, ikinci küreselleşme, üçüncü küreselleşme.

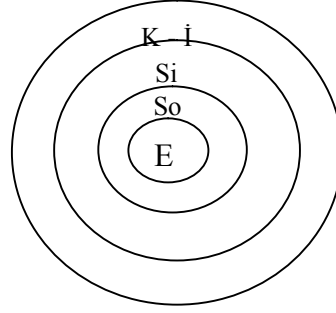
Burada itici güç, yöntem, haklı gösteriş ve de sonuç olarak dört açıdan ele almayı öneriyorum. 1490'larda merkantilizmin doğurduğu Birinci Batı Yayılması, yani birinci küreselleşmenin itici gücü denizcilikteki gelişmelerdi, yani pusula mesela; pusulanın bulunması ve bunun arkasında da merkantilizm politikası yatıyordu, yeni kurulmakta olan ulusal devletin mümkün olduğu kadar fazla altın ve gümüş getirme, mümkün olduğu kadar fazla ihracat yapma politikası bunun arkasındaydı.

Yöntemi; önce kaşifler gitti, arkasından da askerî işgal gitti. Bu askerî işgali haklı gösterme çabaları ortaya çıktı. Bu da putperestlere Tanrı dinini götürmektir. Biz bunun sonucuna teknik anlamda “sömürgecilik” diyoruz.

1890'lardaki ikinci küreselleşmenin itici gücü sanayileşme ve doğurduğu gereksinimlerdi. Meşhur gereksinimler; sürekli hammadde sağlama gereksinmesi, mamul maddelere pazar bulma gereksinmesi, fazla nüfusa yer bulma gereksinmesi ve nihayet çok fazla olmasından dolayı marjinal verimliliği düşen sermayenin marjinal verimliliğini artırmak için daha az sermaye bulunan yerlere yatırım gereksinmesi. Bunun yöntemi üçlüydü. Önce misyonerler gittiler, Tanrı'nın dinini götürdüler, arkasından kaşifler gittiler rapor yazdılar, arkasından ticarî şirketleri gidip yerleştiler ve en sonunda da emperyalist devlet işgalle daha önceden giden ticaret şirketlerinin ticaretini sağlama aldı. Bu da bir haklı gösteriş gerektirdi. Bu haklı gösteriş her şeyden önce kendi halkına bunu kabul ettirmek içindi. Burada “beyaz adamın yükü”, “uygarlaştırıcı görev”, ve ırkçı teoriler bu haklı gösterişi yükledi. Bunun sonucuna teknik bir kelimeyle “emperyalizm” diyoruz, sömürgecilikten farklı olarak.

Üçüncü küreselleşmede, 1970'lerden bugüne yaklaşık 10'ar yıllık dönemler hâlinde üç tane itici güç ortaya çıktı. Bunlardan birincisi 1970'lerde çok uluslu şirketlerin güçlenmesi, adeta doğması. İkincisi, 1980'lerde yapılan iletişim devrimi, özellikle optik kablonun ve bilgisayar ortaya çıkmasıyla meydana çıkan iletişim devrimi, üçüncüsü de 1990'larda Sovyet blokunun çökmesi üzerine Batının rakibinin kalmaması. Yaklaşık 10'ar yıl arayla meydana gelen bu üç gelişme birbirini izleyerek ve birbirini güçlendirerek üçüncü küreselleşmenin itici gücünü teşkil ettiler.

Üçüncü küreselleşmenin yöntemi, diğerlerinden çok farklı oldu. Şimdi, ben buraya, size bir sistem çezeceğim. Bütün sistemler böyledir.

Tablo (Şema) 2

- E = Ekonomik kuşak/evre
So = Sosyal kuşak
Si = Siyasal kuşak
K - İ = Kültürel - İdeolojik kuşak

Temel dürtü, insanda ve insan toplumlarında ekonomiktir. İnsanlar kök söküp yedikleri veya meyve toplayıp karınlarını doyurdukları veyahut da yıldırımdan, yağmurdan kaçmak için mağaraya girdiklerinde bir iktisadî faaliyette bulunurlar. İktisadî gereksinimlerini bir miktar tamamlayan insan toplulukları ikinci bir kuşak atarlar kendi etraflarına. Buna sosyal kuşak derler. “Ben gideyim kök toplayayım, sen ateşin sönmemesini sağla”. Bu da hallolduktan sonra bir üçüncü kuşak ortaya çıkar. Bu, ikinci kuşağın oluşması sırasında hem pazı kuvveti en fazla olan, hem de kafası en fazla çalışan insanlar artık diğerlerine, “Senin boyun uzun, sen git meyve topla, senin boyun kısa, git kök topla, sen kadımsın evde otur, yemeği pişir”. “Peki sen ne yapacaksın?” “Ben de sizlerin başarısı için dua edeceğim.” Devletin de ortaya çıktığı, siyasi denilen evre bu üçüncü evredir. Bunun arkasından bu siyasi evrede devleti kuranlar, akıllılar, kuvvetliler bir kuşak daha attılar bunun etrafına, buna da kültürel-ideolojik kuşak dendi. Kültürel-ideolojik kuşağın işlevi, bu siyasi kuşağın verilerini güçlendirmek ve rasyonelize ve legalize etmektir.

Şimdi, bu bir sistemdir. Bakınız, burada birinci küreselleşmede ve ikinci küreselleşmede Batı yayılması bu kuşaklardan her birine vurmak zorundaydı, her

ORAN

birine nüfuz etmek zorundaydı küreselleşme; yani, buna da nüfuz etmek zorundaydı, buna da, buna da, ayrıca buna da. Bunların ayrıntısına girmeye gerek yok. Mesela, ekonomik kuşak. Siz Afrika'yı işgal edip de insanları ticaret şirketinin yanında çalışmaya mecbur ettiğiniz zaman onlara belli bir tüketim kalıbı aşıyorsunuz. Para ekonomisini sokarsınız takas ekonomisi yerine. Sosyal kuşağa da aynı anda vurmuş olursunuz. Çünkü, daha önce bir dana, iki horoz, bir de keçiyile verilen başlık parası artık 20 Pound Sterling haline gelmiştir, o 20 Pound Sterlingi kazanmak zorundadır, aksi halde kız vermezler, iki tane dana yerine iki tane deve verse de kabul etmezler. Artık statü sembolü nakit para olmuştur. Aynı zamanda siyasi kuşağa da etki yapar; kabile yöneticilerini ya ortadan kaldırır, direkt olarak müdahale eder, Fransız sömürgeciliğinde olduğu gibi onları ortadan kaldırmaz, onu kendi adamı yaparak dolaylı biçimde yönetir İngiliz emperyalizminde olduğu gibi. Kültür bakımından ise okullarını açar, orada yetiştirir ve kendisine daha nitelikli bir kafa gücü sağlar. Bunların hepsinin yanı sıra bir askerî işgal vardır ki, esas olarak önemli odur.

Üçüncü küreselleşmede askerî işgal yok, hiçbir yerde göremezsiniz. Çünkü, askerî işgal tepki yarattığı için diyalektik olarak küreselleşmenin aleyhine güçler doğurur. Mesela, eğer 15 Mayıs 1919'da İzmir askerî işgale uğramamış olsaydı, Mustafa Kemal'in işinin daha güç olacağı kabul edilebilir.

Üçüncü küreselleşmenin yöntemi sadece şu kuşağı vurmaktır: Kültürel ve ideolojik kuşağı vurmaktır. Hem askerî işgal yoktur, hem sadece tek kuşağı vurur. Tek kuşağı vurduğu için damardan alırsınız. Mesela, eğer size genç olarak Adidas spor ayakkabı giymediğiniz takdirde karşı cinse cinsel bakımdan çekici olmadığınız kabul ettirilebilirse kültürel-ideolojik olarak, muazzam miktarda Adidas ayakkabı ithal etmek veyahut da fason şu veya bu biçimde üretim yapmak zorundasınız ve bu da tabii ki bütün sosyal, siyasal ve ekonomik kuşakları etkileyecektir. Onun için üçüncü küreselleşmeye karşı tepki göstermek ve alternatif göstermek çok daha zor hâle gelmiştir.

Şimdi, devam edelim, bu daha bitmedi. Yöntem dedik. Haklı gösteriş burada en yüksek uygarlık düzeyini getiriyoruz, uluslararası topluluğun iradesini uyguluyoruz; piyasanın gizli eli söz konusudur ve küreselleşme herkesin ortak çıkarıdır diye haklı gösterişlerle karşı karşıyız. Onun sonucuna da bugün globalleşme diyoruz şu anda.

Şimdi, efendim, başlayalım, bu dikkatli okunduğu zaman izaha ihtiyacı olmadığını bu tabloda çıkaracağımız sonuçlara.

Şimdi, bir kere bu üç küreselleşme, dikkat ederseniz, büyük benzerlikler göstermekte. Üçü de Batının kabına sığamayıp yayılmasıdır ve üçü de Batının belli kırılma noktalarına gelince, kırılma noktası derken gelişmeyi kastediyorum, belli gelişme noktalarına gelince kabuğunun değiştirme gereksinmesini duyduğu anda giriştiği yayılmadır.

İkinci sonuç, birinci küreselleşme diğer ikisinden çok farklıdır. İkinci ve üçüncü küreselleşmenin birinci küreselleşmeyle çok fazla benzerliği yoktur. Bu ikinci ve üçüncüde Batının altyapısı yani kapitalizm ve üst yapısı yani demokrasi, insan hakları, azınlık hakları, uyumsuzlukların barışçı çözümü yayılmayla götürülmektedir. Ama, birincide buna rastlamıyoruz. Çünkü, çok basit, birinci küreselleşmede bir kere Batının altyapısı henüz kapitalizm değildir, merkantilizm yeni başlamaktadır. İkincisi, Batının üst yapısı katıyen demokrasi, insan hakları vesaire değildir.

Şimdi, bu noktaları tespit ettikten sonra bunun kaçınıcı küreselleşme olduğuna karar verebilmek için biraz daha ileri gitmek ve birbirine daha fazla benzeyen bu son iki küreselleşmenin ayrı ayrı iki olgu mu, yoksa birbirinin devamı olan aynı olgu mu olduğuna karar vermek lâzım. Bu kararı verebilmek için her iki dönemin, yani ikinci ve üçüncü küreselleşme dönemlerinin etkilerini önce dünya üzerinde, sonra da ülkemiz Türkiye üzerinde bir incelemeye girişmek uygun olur.

Efendim, 1890’larda, Rekabet Kurumunun da yakından konusu olan bazı özellikler var. Bu özellikleri üçe indirebiliriz.

Birincisi tekelleşme ve yayılma, ikincisi işsizlik ve fakirleşme, üçüncüsü de alternatif ideoloji yokluğu.

Şimdi, önce tekelleşme ve yayılmayı alalım ele. 1890’larda bu tekelleşme ve yayılma en önemli olarak üç alanda gerçekleşti. Birincisi enerji konusunda, ikincisi finans konusunda, üçüncüsü de ulaşım ve haberleşme konusunda.

1890’lardan söz ederken enerji konusunda fazla ayrıntıya girmeye gerek yok, petrol şirketlerinin oluşumunu hatırlamak önemli. Finans konusunda da öyle; banka sermayesinin sanayi sermayesini satın alıp tekelleşmesi anlamına gelen ünlü “finans kapital” deyimini 1890’lardan bugüne mirastır. Ulaşım ve haberleşmeyi ele alacak olursanız tekelleşme ve yayılma bakımından, 1890’larda o da muazzam boyutlardaydı. O zaman kurulan büyük, demiryolu şirketlerini, telefon ve telgraf, kumpanyalarını hatırlamak yeter.

ORAN

İşsizlik ve fakirleşme bakımından meseleyi ele alacak olursanız 1890'larda, yani ikinci küreselleşme döneminde büyük işsizlik ve fakirleşme yaşanmıştı. Makineler insanın yerini alıyor ve gittikçe fakirleşen kitleler işgücü piyasasında birbirinin kurdu haline geliyorlardı iş bulabilmek için. Böylece sanayine bol ve ucuz işgücü sağlanıyordu ve sisteme bu olay büyük katkıda bulunuyordu.

Alternatif ideoloji yokluğu açısından bakacak olursanız, 1847-1848 yıllarında yayınlanmasından önce Marx Engels'in Komünist Manifesto'yu tarafından bir alternatif ideoloji de yoktu, hatta bu yüzden umutsuzluğa kapılan işçiler, makinelerin kendi yerlerini aldığını ve kendilerini işsizliğe ve fukaralığa yolladığını gören işçiler tahta sabolarını makinelerin dişlileri arasına atarak dişlilerin kırılmasını ve makinelerin devreden çıkarak kendilerinin tekrar işe alınmalarını umuyorlardı ki, sabotaj terimi o günlerden kalmadır, "sabo" kelimesinden kalmadır.

Sevgili arkadaşlarım, bugün de aynı şeyleri yaşıyoruz üç aşağı beş yukarı. Bunu sayılarla anlatacağım ki, hem daha fazla akılda kalsın, hem boş söz söylemekten ve dinlemekten kurtulalım.

Şimdi, ilk önce, Rekabet Kurumunun da konusuna giren tekelleşmeden başlayalım.

Şirket birleşmeleri 1991'de, dünyadan bahsediyorum henüz Türkiye'ye gelmedim, 1991'de 85 milyar dolar boyutundaydı, bu sayı 1998'e gelindiğinde 554 milyara ulaştı ve 1990'la 1999 arasındaki tüm birleşmelerin yüzde 50'sinden fazlası son iki yıl içinde 1989-1990 yılları içinde gerçekleşti ki, bu nasıl bir temerküz olduğunu anlatıyor. Bu birleşmeler temel olarak yine üç alanda gerçekleşti; enerji, finans, ulaşım ve haberleşme.

Enerji konusunda da değişen bir şey yok. Petrol ve gaz şirketleri yine bir elin parmakları kadar. Finans konusunda da fazla bir şey olduğunu söylemek mümkün değil. Çünkü, nasıl 1890'larda bankalar birbirlerini ve bu arada sanayii satın alıyorsa bugün de bankalar birbirini satın almayı sürdürüyor. Bu konuda dört global grubun toplam pazar payı yüzde 40'ın üzerine çıktı banka birleşmelerinde. Sadece Japon Fuji IBC-DKB Grubunun değeri 1,4 trilyon dolara ulaştı. Eğer tekelleşme ve yayılma konusunda ulaşım ve iletişim dersiniz o konuda da durum aynı. Mesela, bugün dünyada beş tane önemli oto üreticisi kaldı; General Motors, Daimlerchrysler, Ford, Toyota, Volkswagen. İletişim dersiniz, uluslararası medya dokuz şirketin elinde ve bunların arasında Amerikan

şirketlerinin diğerlerine oranı 227'ye 86 milyar dolar. Yani, 227 Amerikan şirketleri, 86 diğerleri.

İnternetteki malzemenin yüzde 70'i Amerikan kaynaklı. Medyadan bahsedecek olursanız, geçenlerde İngiliz cep telefonu şirketi Vodafone, Alman Mannesmann'ı, Alman hükümetinin büyük muhalefetine rağmen 185 milyar dolara satın aldı. Time Warner Grubu, Amerika Online ile 155 milyar dolara evlendi. ABD'de Tribune ve Times Mirror birleşince 3,5 milyonluk bir okuyucu kitlesine sahip oldu. Eğer daha global istatistikler isterseniz Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının, her yıl hazırlanan İnsan Kalkınması Raporuna bir göz atalım, orada tekelleşme ve yayılmayı daha iyi görmek mümkün.

Dünyanın en zengin yüzde 20 devleti ile ilgili rakamlar. Bunlar dünyadaki bütün devletlerin gayrisafi hasıllarının yüzde 86'sına sahip, ihracat pazarları açısından yüzde 82'sine sahip, tüm dış yatırımların yüzde 68'sini gerçekleştiriyor, telefon hatlarının yüzde 74'üne sahip. Bu rakamları en fakir yüzde 20'ye uygulamak gerekirse bunların, bu dört alanın hiçbirinde yüzde 1,5'i geçmiyor pay.

Tekelleşme ve yayılma değil de, eğer günümüzde dünyada işsizlik ve fakirleşme konusunu merak ediyorsunuz, Viagra ile ünlenen Pfizer, ilaç şirketi geçenlerde Warner Lambert şirketini satın aldı 84,4 milyar dolara. Ve büyük çoğunluğu Warner Lambert şirketinden olmak üzere 87.400 kişi işten çıkartıldı bu evlenme sonucu. İşsizlik ve fakirleşmeyi daha global olarak düşünmek istiyorsanız, yine insan kalkınması 1999 raporuna göz atalım. Burada en zengin yüzde 20'yle en fakir yüzde 20 arasındaki fark, 1960 yılında 30'a 1'di. 1990 yılında bu fark 60'a 1 oldu, 1997 yılında 74'e 1 oldu. Demek ki, ara muazzam açılmakta ve en fazla yüzde 20'nin fakirleşmesi hızlanmakta.

Şimdi, burası rakamlarla oynayan bir müessese olduğu için bol miktarda vermekte hiçbir sakınca görmüyorum; dünyadaki en zengin üç insanın, üç bireyin toplam servetleri, 600 milyon insanın yaşadığı en yoksul ülkelerin toplam gayrisafi millî hasıllarının üzerindedir.

Son olarak, alternatif ideoloji yokluğuna geçelim. Eskiden makinelerin kırılması için atılan saboların yerini şimdi tekmeler aldı; fazla bir fark yok. Son olarak Seattle'da toplanan Dünya Ticaret Örgütü toplantısında insanlar, umutsuz kimseler vitrinleri tekmelerle kırdılar.

Geçenlerde Brüksel'deydim, orada yerleşmiş ve bilgisayarlılık yapmakta olan yeğenim, "Aman ağabey, Mc Donalds'a gitmeyelim, bombalıyorlar" dedi. McDonalds'lar dünya çapında bombalanıyor, küreselleşmeye karşı bir eylem biçimi olarak. Bunlar desperados eylemleri, umutsuz insanların eylemleri. Bunlar aynen 19. yüzyıl ortası ve sonundaki gibi alternatif ideoloji yokluğu nedeniyle vur kıra girmiş olan insanlar.

Dünyada bu kırıp dökmeleri ilk defa yaşamıyoruz. Bu açıdan, şimdi toplu olarak dünya hakkındaki kanaatimi söyleyeyim. Dünya, 2000 yılına girdiğimizde aslında 1847 civarına girdiği diye düşünüyorum, gerek tekelleşme ve yayılma, gerek işsizlik ve fakirleşme, gerekse alternatif ideoloji yokluğu bakımından.

Dünya için karşılaştırmalardı bunlar. Şimdi, gelelim Türkiye'ye.

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu tam Türkiye Cumhuriyeti'ne dönüşme sancıları çekerken çok kötü bir durumdaydı. Bunu şöyle özetlemek mümkün: Hatırlayacağınız gibi, siyasi tarih bilgilerinizden, Osmanlı İmparatorluğu ilk dış borcunu Kırım Savaşı nedeniyle 1854 yılında aldı. 1854'te borç aldıktan sonra borç almanın kolaylığı nedeniyle borç almaya devam etti ve 20 yıl içinde aldığı borçlar, bunu bir parantez içinde söylüyorum biraz ayrıntı dahi olsa, 20 yıl içinde aldığı borçlar 5 milyar 297 milyon altın Fransız Frangına erişecek ve bunun yıllık faizi 300 milyon tutacaktır.

1854'te bu dış borcu aldıktan çok kısa bir süre sonra, yani yaklaşık altı yıl sonra 1860'ta Osmanlı dış borç bulmakta güçlük çekmeye, bulduğu dış borcun da faizini ödemekte zorlanmaya başlayınca iç borca başvurdu. İç borç, hepimizi bildiği Galata bankerlerinden alınacaktı. Galata bankerleri bir süre sonra, çok da fazla değil, 19 yıl sonra 1879'da Saray'a borç vermeyi, yani İmparatorluğa borç vermeyi durdurdular, çünkü verdiklerini alamamaya başladılar ve gittikçe de alamadıklarını gördüler. Bunun üzerine iç borç alıp da dış borç faizine ödeyebilmek için Osmanlı İmparatorluğu altı tane önemli gelir kaleminin getirdiklerini Galata bankerlerine tahsis etti. Hatırlıyor musunuz kurumun adını? Rüşum-ı Sitte, altı kalemin vergisi idaresini kurdu. Böylece Galata bankerleri alacaklarını garanti altına aldılar ve borç vermeye devam ettiler.

Fakat, bu durumda dış alacaklılar ayaklandılar. Çünkü, en önemli gelirler iç alacaklılara tahsis edilince dış alacaklıların alacakları ödenmemeye başlanmıştı. Bu dış alacaklılar sadece iki yıl sonra 1881'de Galata bankerlerine yüzde 5'lik bir komisyon vererek aradan çekilmeyi sağladılar ve yepyeni bir yönetim kurdular.

Gümrükler başta olmak üzere İmparatorluğun en önemli gelirlerinin kendilerine tahsis edilmesini sağladılar. İsmi hatırlıyor musunuz? Düyun-ı Umumiye.

1881'deki bu durum, Osmanlının elinde kamu hizmetlerini yapacak para bırakmadı. Dolayısıyla, bu hizmetlerin de görülmesinin mecburi olduğu düşünüldüğünde bir tek çare kalıyordu: amu hizmetlerini imtiyaza vermek.

İmtiyaz nedir? Ben bunu Mülkiye'e öğrencilerime sorduğum zaman, İngilizcesi nedir imtiyazın dediğim zaman hemen "privilege" diyorlar. "Privilege" değil, hiç ilgisi yok. İmtiyaz "concession" demek İngilizce. Yani, imtiyaz şu demek: Belirli bir kamu hizmetinin belirli bir süre için, belirli bir karşılık alınarak bir şirkete tekel olarak verilmesine imtiyaz denir. Mesela, İstanbul'un Rumeli yakasında elektrik üretimini veya dağıtımını bir şirkete 20 yıllığına verdiğiniz zaman bu bir imtiyazdır. Artık o dağıtım alanına başka şirket giremez.

Bunun sonucu hukuka da yansımadan duramazdı. Nitekim, ünlü 1920 Sevr Barış Anlaşmasınının 232 nci maddesi aynen şöyle diyordu: "Her yıl Osmanlı Parlamentosuna sunulacak bütçe ilk önce Maliye Komisyonuna sunulacak ve Komisyonca uygun bulunan biçimde Parlamento'ya gönderilecek. Burada yapılabilecek değişiklikler Maliye Komisyonunca uygun bulunmadıkça yürürlüğe girmeyecektir." Bu Maliye Komisyonunun ne olduğuna gelince, o da anlaşmanın 231 inci maddesinde açıklanmış, "İngiltere, Fransa ve İtalya'nın birer temsilcisinden oluşan kuruldur." Ve bu kurul Osmanlı bütçesi, para sürümü, yeni borç alma izni ve yeni imtiyaz verme izni konularında önce başvurulması gereken kurumdur.

Aynen dünyada yaptığımız gibi şimdi gelelim bugüne. Bugün Türkiye de aynen Osmanlı İmparatorluğu gibi bütün bu bakımlardan epey zor durumda. Çünkü, aynen Osmanlı gibi muazzam borç alıyor, buna alışmış vaziyette. Eğer burada da bazı rakamlar isterseniz, 1999 bütçesinin yüzde 42'si borç faizlerine gitti. Bu bütçenin tüm vergi gelirlerinin yüzde 80'i de borç faizlerine gitti. Eğer 2000 yılının ilk üç ayına bakarsanız, durum iyileşmekten uzak. 2000 yılında, Mart ayı sonunda vergi tahsilatında yüzde 171 artış sağlanmış olmasına rağmen bu sefer tüm vergi gelirleri aynı üç aylık dönem içinde ödenen borç faizlerinin ancak yüzde 90,5'ini karşılayabildi. Eğer 2000 yılının ilk dört ayıyla ilgili istatistikleri istiyorsanız, onlar biraz fantaziyle karışık şöyle, bu dönemde dakikada 46 milyar lira vergi toplandı ve yine dakikada 55 milyar lira borç faizi ödendi. Bu durumda faiz ödemeleri 1999 yılına oranla yüzde 184 oranında artmış vaziyette.

Türkiye, yine aynen Osmanlı İmparatorluğu gibi, kamu hizmetlerini yürütecek geliri kalmadığı için, kamu hizmetlerini artık imtiyaza vermekle meşgul. Ama, bunların adı da artık imtiyaz değil, yap-işlet-devlet. İmtiyazın yeni ve kibar adı bu. Bunlar yeni bir isimle anılıyor. Bu durumda Türkiye, Osmanlının düştüğü bir noktadadır. Neden? Çünkü, 6 Haziran 2000 tarihli Milliyet'te yazıldığı kadarıyla, IMF'nin Türkiye Masası Şefi Carlo Cottarelli, IMF'nin artık Türkiye bütçesinde taslak aşamasında değil, hazırlık aşamasında müdahale edeceğini söylemiştir. Aynen Sevr'in daha önce okumuş olduğum 232 nci maddesi gibi. Yani, Osmanlı bütçesi Meclisi Mebusana gitmeden önce Maliye Komisyonuna gider, İngiliz, Fransız ve İtalyan üç kişilik komisyona gider, Maliye Komisyonundan onay aldığı takdirde Meclisi Mebusana gider, eğer Meclisi Mebusanda bir değişiklik yapılacak olursa o zaman kanunlaşmadan tekrar Maliye Komisyonun onayını almak gerekir. Cottarelli'nin söylediği, "Artık tasarı aşamasında değil hazırlık aşamasında mücadele edeceğiz", o 232 nci maddedir.

Şimdi, efendim, sonuna geldik bu iç bayılıcı şeylerin. Birtakım sonuçlar çıkartabiliriz buradan. Ama, ben sizi buraya eğlendirmeye gelmedim takdir ederseniz.

Çok özet olarak ele aldığım bu karşılaştırmalardan çıkan sonuçları şöyle sıralayabiliriz: Gerçi üç küreselleşme dalgasından bahsettim ama, bunlardan üçüncüsü, yani bugünkü küreselleşme, ikincisinin yaklaşık 50 yıllık bir teneffüsten sonraki devamı gibi gözüküyor. Yani, 1930'larda tatile çıkmış bir küreselleşme var ve tekrar 1980'lerde, 1990'larda tatilden dönen bir küreselleşme var. Bu tatile, bu teneffüse iki olay yol açtı. Birincisi, bu yayılan devletlerin kendi aralarında pazar kavgası yapmaları yüzünden çıkardıkları Birinci ve İkinci dünya savaşları. İkincisi, sonunda başarısız olan, alternatif bir ideolojinin uygulayıcısı olan Sovyetler Birliğinin ortaya çıkması. Onun da ortadan kalkmasıyla birlikte teneffüsten veya geri gelen bir yayılmadan söz etmek mümkün.

Bu üçüncü küreselleşmenin, ikincinin direkt devamı olduğu iddiasını kanıtlayan başka unsurlar bulmak da mümkün.

Şimdi, buradaki tabloya tekrar bir göz atalım. Burada üçüncü küreselleşmenin üç tane itici gücü var demiştim diğerlerinden farklı olarak. 1970'lerde çok uluslu şirketler, 1980'lerde iletişim devrimi, 1990'larda Sovyetler Birliğinin çökmesi üzerine Batının rakibinin kalmaması.

19. yüzyıl bağlamında ele alalım bu gelişmeleri. 1970'lerde çok uluslu şirketler; acaba çok uluslu şirketler 19. yüzyılda yok muydu? Örneğin, Türkiye'nin Merkez Bankası görevini yapan meşhur Osmanlı Bankası bir İngiliz - Fransız ortaklığıydı. Küçük ortakları saymıyorum, temel ortaklardan bahsediyorum. Meşhur petrol şirketi Royal Dutch Shell bir İngiliz - Hollanda ortaklığıydı. Küçük ortakları saymıyorum. Ayrıca, 100'den fazla ülkede bulunan şirketlerden oluşan bir şirketti Royal Dutch Shell.

İletişim devriminden söz ederken, büyük olasılıkla 19. yüzyıldaki gelişmeler, 1990'larda ve 2000'lerde yaşadığımız gelişmelerden daha radikal ve toplumu daha çok etkilemişti bir demir yolunun ortaya çıkması, bir telgrafın ortaya çıkması. Meselâ, demir yolu ve telgraf, özellikle telgraf, Osmanlı İmparatorluğunda başka ülkelerle mukayese, hele hele Doğu ülkeleriyle mukayese edilemeyecek kadar çok gelişmişti. Neden? Çünkü, İkinci Abdülhamit telgrafi isyanlardan ve kendisine zarar verebilecek olan en ufak hareketten haber almak amacıyla muazzam biçimde yaymıştı bütün Osmanlı İmparatorluğuna.

1990'larda Batının rakipsiz kalmasına, alternatif ideolojinin ortadan kaldırılmasına gelince. İkinci küreselleşme sırasında, 19. yüzyıl sonunda zaten Batı düzeninin, sosyoekonomik düzeninin karşısında herhangi bir rakipten, herhangi bir alternatiften söz etmek tabii ki mümkün değildi. Demek ki, güneşin altında fazla yeni bir şey yok.

Şimdi, ikinci sonuç. Buradan bir tanım yapmak gerekirse küreselleşmeyi şöyle tanımlayabiliriz: **Batının altyapısıyla ve üst yapısıyla dünyaya yayılmasıdır ve bu yayılma Batı ekonomik yapısının kabuk değiştirmesi sırasında vurgulanır.** Nitekim, birinci küreselleşme, Batının feodal düzenden ticaret kapitalizmine geçerken yaşadığı kırılma, kabuk kırılması sonucu ortaya çıktı. İkinci küreselleşme, ticaret kapitalizmden sanayi kapitalizmine geçerken ortaya çıktı. Üçüncü küreselleşme de, millî kapitalizmden uluslararası kapitalizme geçerken ortaya çıktı. Bunlar, her biri birer üretim biçimi kırılma noktalarıdır. Üretim biçiminin bir sıçma yaptığı noktalardır bunlar.

Şimdi, isterseniz, başka konferanslar için hazırlanmış birşeye göz atarak bugün Türkiye'nin sorunlarını oradan da izlemek mümkün.

Ortaçağdan Bu Yana Tutunum İdeolojisi ve Yüce Sadakat Odağı

<u>Temsil Eden</u>	Kilise (Ruhban/ Aristokrasi)	Parlamento (Burjuvazi)	Komünist Parti (Nomenklatura)	(?)
<u>Yüce Sadakat Odağı</u>	Tanrı	Ulus	Emek	? (Birey ?)
<u>Tutunum İdeolojisi</u>	Din	Milliyetçilik	Proleterya Enternasyonalizmi	?
<u>Ekonomik Pazar yeri ("Vatan")</u>	Malikâne	Bağımsız Ulusal Devlet	Proleter Devlet	Dünya
<u>Üretim Biçimi</u>	Feodalizm	(Ulusal) Kapitalizm	Komünizm	Uluslararası Kapitalizm (Küreselleşme)

Evre 1 → 2 → 3 → 4

Bu, dediğim gibi, amacımız açısından biraz fazla ayrıntılı bir tablodur. Burada en aşağıda üretim biçimi vardır; feodalizm, ulusal kapitalizm, uluslar arası kapitalizm biçiminde.

Türkiye'nin yaşadığı zorluklar esas olarak şuradan kaynaklanır: Birinci evre olan feodalizmden ikinci evre olan ulusal kapitalizme geçerken, ister istemez altyapı devrimi yapamamanın getirdiği bir zorluk nedeniyle üst yapı devrimi yapmıştır. Birinci evreden ikinci evreye ve tam o sırada üçüncü evrenin tokadını

yemiştir. Yani, Türkiye daha tam olarak feodal yapıları veya köylülüğü tam olarak tasfiye edemeyen, ikinci evere olan milli kapitalizme tam atlayamadan dünya üçüncü küreselleşmeye başlamış ve onun tokadını yemiştir Türkiye. Çektiğimiz sıkıntılar esas olarak buradan kaynaklanmaktadır.

Şimdi, üçüncü sonuca geçelim. Küreselleşme, bir üretim biçimi değişikliği sonucu ortaya çıkar, feodalizmden millî kapitalizme geçerken veya millî kapitalizmden uluslararası kapitalizme geçerken.

Sevgili dostlarım, üretim biçimi değişiklikleri durdurulamaz, yani sistemin dışına çıkmak pek mümkün değildir. Ama, yeni üretim biçimine geçişte, sarsıntıların mümkün olduğu kadar az olması için birtakım önlemlerin alınması gereklidir ve mümkündür, öyle söylemek lâzım.

Şimdi bakın, ben bunu size, Atatürk, döneminden örnek vererek anlatayim.

Mustafa Kemal bu ikinci küreselleşmenin en saldırgan döneminde ortaya çıktı ve Türkiye'yi yaratmaya çalıştı. Fakat dikkat ederseniz, sistem dışına çıkma iddiasında bulunmadı. Hatta 21 Kasım 1922'de başlayan Lozan Konferansına, kapitülasyonların kaldırılmasının Batılı ülkeler tarafından bir türlü kabul edilmemesi nedeniyle 4 Şubat 1923'te ara verdi. Bu 2,5 aylık bir aradır ve 23 Nisan 1923'te tekrar konferansın ikinci ve son dönemi başlayacaktır. Sanki hiç başka vakit kalmamış, bu işi buraya, 2,5 aya sıkıştırmak gerekirmiş gibi İzmir'de bir kongre topladı. Neydi adı? Birinci İzmir İktisat Kongresi. Bu İzmir İktisat Kongresinde iki tane mesaj verecektir konuşmacılar.

Bir; "Kapitülasyonları kabul etmiyoruz", ikincisi mealen şu: "Kapitalist yolda gideceğiz, sistem dışına çıkacak değiliz, onun için bizim üzerimize fazla gelmeyin. Kapitülasyonları kaldırın, millî kapitalizm yapmamıza izin verin. Biz zaten 1917 devrimiyle hiç ilgisi olmayan adamlarız, rahat olun, biz sistemin içinde kalacağız." Dolayısıyla, Batılılar Türkiye Cumhuriyetini boğmak için daha fazla saldırmamışlardır. Dikkat ederseniz, Yunan orduları yenildiği zaman İngiliz desteğinden tamamen yoksundurlar, aynı zamanda Kürt milliyetçileri de İngiliz desteğinden tamamen yoksundurlar. Oysa, 1920 tarihli Sevr Barış Anlaşmasında Kürdistan, 62, 63 ve 64 üncü maddede gibi üç tane uzun uzun madde tasvir edilmiştir. Lozan'da hiçbir söz yoktur onlardan. Lozan'da ne İzmir'de kurulan özerk yönetimden söz vardır, ne Kürdistan'dan söz vardır, ne de Ermenistan'dan ve Ermeni dönüşünden söz vardır. Dolayısıyla, Mustafa Kemal sistem dışına çıkmamış, fakat ne yapmıştır? "Sistemin içinde kalacağım, ama ben özerk olarak

ORAN

kalmak için gerekli olan şartı istiyorum, kapitülasyonları kaldıracaksınız” demiştir ve bunun yanı sıra 1930’larda milli kapitalizmi hayata geçirmiştir ve hayata geçirme yöntemini de hepimiz biliyoruz: kamu iktisadî teşebbüsleri, yani ulusal tekeller.

Batının üçüncü küreselleşmesine, yani tekelleşmenin yayılmasına aynı yönden cevap verilebileceğinin ilk örneği bizzat Batı içinden çıktı hatırlarsanız, belki de hatırlamıyorsunuz, ben size hatırlatayım.

1960’ların sonunda, 1967 yılında galiba Fransa’da J.-J. Servan-Schreiber, “Le Défi Américain” adlı kitabı yazdı, Türkçe’de Sander yayınlarından çıktı, Amerika Meydan Okuyor adıyla. Kitap, Amerikan tekellerine karşı Avrupa tekelleri oluşturarak cevap verme ve direnmeyi öneriyordu.

Avrupa, 1970’lerde küreselleşmeyi başlatan Amerika’ya, ancak aynı model ve kurumlarla direnebilecekti. Zaten AB de bunun üzerine gelişmiştir.

Bugün bizzat Avrupa Birliği içinde, bakın, Amerika’ya karşı demiyorum, bizzat Avrupa Birliği içinde yabancı tekellere karşı millî tepkiler vardır, Türkiye’nin duyması gereken bir şey. Mesela, İngiliz Vodafone’un, daha önceden söyledim, Alman Mannesmann cep telefonu şirketini 185 milyar dolara satın almasına uzun süre Alman hükümeti direnmiştir. Nerede kaldı uluslar arası kapitalizm, nerede kaldı sınırların kalkması? Alman hükümeti uzun uzun direnmiştir, sonunda AB yetkililerinin “ticaret serbestliği vardır” diye uyarması üzerine Vodafone’un satın almasına izin vermek zorunda kalmıştır.

Türkiye ne yapıyor? Türkiye bütün bunları tersini yapıyor bugün. Batının muazzam tekelleştiği bir dönemde monopolleştiği, düapolleştiği, oligapolleştiği bir dönemde kendi devlet tekellerini dağıtıyor, kamu tekellerini dağıtıyor. Kamu kurumlarını özelleştirip rasyonelleştirecek yerde özelleştirme adı altında dağıtıyor, darı gibi saçıyor. Örneğin, dünyanın en fazla tekelleşmiş sektörü hangisidir? Hiç kuşkusuz petrol.

Bakın, petrol konusunda ne yaptık? Petrol konusunda bizim iki tane ulusal tekelimiz vardı, Petrol Ofisi (POAŞ), biri de TPAO. Biz POAŞ’la, TPAO’yu birleştirecek yerde, biz, TPAO’nun çıkardığını Petrol Ofisine dağıttırdık. Şimdi TPAO bugün can çekişme halindedir. Petrol Ofisini de özelleştirme adı altında sattık. Bu Petrol Ofisinin çoğunluk hissesi, bu kurum 1999 yılının ilk dokuz ayında 902 trilyon lira ciro yaptığı halde 724, 5 trilyon

liraya özelleştirildi, yani bir yıllık cirosuna satıldı çoğunluk hissesi olarak. Ve bu millî kuruluşun kârı iki yılda satış bedelini aşacak.

Başka bir örnek verelim. Türkiye’de kasaplık et üretimini özendirmek için 1952 yılında kurulmuş olan Et ve Balık Kurumunun muazzam arazili Genel Müdürlüğü, ki Ankara Emniyet Müdürlüğünün yanındadır, alışveriş kompleksi yapan bir şirkete satıldı.

1963 yılında Türkiye Süt Endüstrisi kurularak süt sanayinin geliştirilmesi düşünüldü. Şimdi, Mersin yerine tersine gitme olayının bir örneği olarak, şimdi bu da özelleşti ve Türkiye artık süt ithaline başladı. Geçenlerde Ak Sigorta Yönetim Kurulu Başkanı, Güngör Uras yazdı, “Bugün Türkiye’ye süt ithal ediliyor.”

Sonuncu söyleyeceğim şeye gelelim. Biraz üzücü olacak ama bir Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti’ni bir daha karşılaştıralım. Her halde artık bir gider yüzünüzü yıkarsınız buradan çıkınca.

İmparatorluğun ikinci küreselleşmeye direnişi, Cumhuriyetin üçüncü küreselleşmeye direnişinden daha ciddi oldu. Tabii, bunun sebepleri var. Çünkü, Osmanlı İmparatorluğu bu ikinci küreselleşmeye daha az eklememişti. İkinci küreselleşme daha acemiydi üçüncü küreselleşmeye oranla. Bu iki sebep var. Ama, Osmanlı, Cumhuriyetten daha ciddi direndi, en azından bugünkü duruma bakarsak. Örneğin, Ağustos 1869’da İkinci Abdülhamit bir tramvay imtiyazı verdi, ama verirken Şûrayı Devletten (Danıştay) olumlu görüş almayı şart koştu.

Şimdi, geçenlerde yapılan, Ağustos 1999’da yapılan uluslararası ticarî tahkim Anayasa değişikliğinden sonra Danıştayın ön inceleme yetkisi kaldırıldığı için, bugün artık Danıştay, böyle bir tramvay imtiyazına hayır dese dahi hükümet, bu görüş bir danışma görüşünden ibaret olduğu için son Anayasa değişikliği nedeniyle tam tersini yapabilir.

Diğer yandan, yine İkinci Abdülhamit, size ben İkinci Abdülhamit’i özel olarak seçtim, sevilen bir insan olmadığı için. Sionistlerin, Theodor Herzl’in, Osmanlının bütün dış borç karşılığında kendilerine Filistin’de bir Yahudi yurdu verilmesi teklifini reddetti, toprak satmayı reddetti yani İmparatorluğun en zor zamanında.

Şimdi, Millî Emlak Genel Müdürlüğü; Marmaris, Bodrum, Antalya ve Alanya’dan başlamak üzere, Hazinesinin cari ihtiyacını karşılamak üzere Hazine

ORAN

topraklarını internetten satma projesini başlatıyor. Burada bırakıyorum. Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı - Sayın Oran'a, bu güzel değerlendirmesi için teşekkür ediyoruz. Şimdi, 10 dakikalık ara.

SORU VE CEVAP BÖLÜMÜ

Oturum Başkanı - Değerli katılımcılar, Konferansımızın bu ikinci bölümünde konuşmacımıza sorular sorabileceğiz. Fakat, ben önce bir hatırlatmada bulunmak istiyorum. Kayda geçmesi açısından lütfen, önce adınızı ve soy adınızı, sonra da çalıştığınız kurumu ya da şirketi belirtiniz.

Teşekkür ederim. Şimdi soruları alabiliriz. Buyurun efendim.

Mahir YILDIZ - Mahir Yıldız, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Başmüfettişi. Hocamız demin üç bölüme ayırdı globalleşmeyi, bir, iki ve üçüncü dönem diye. Birinci döneminde Batının bir hedefi vardı, altın ve gümüş elde etmek. İkinci döneminde de buna benzer hammaddeleri elde edebilmek çabaları vardı, öyle bir yöneliş vardı. Ama, üçüncüsünde bu konuda bir açıklık yok; Batı neye yöneldi, hedefi ne?

Prof. Dr. Baskın ORAN - Efendim, bu epey konuşmayı gerektirecek bir soru.

Şimdi, genellikle siz yapılanın tersini yaptınız. Çoğu konferanslarda insanlar soru soracağım diye mini konferans verirler veya korsan konferans verirler. Oysa onların cevabı bir veya iki kelimedir, çünkü içinde mevcuttur sorunun cevabı. Siz tam tersini yaptınız.

Batının sosyoekonomik sisteminin bir tek amacı vardır: Kârını maksimize etmek. Bu amaca varmak için o an neye ihtiyacı varsa, ona yönelir. Bu nedenle küreselleşmelerin yani Batı yayılmalarının amacını şu veya bu değerli madeni elde etmek olarak görmeye çalışmak yanıltıcıdır. Batı birinci küreselleşmede altın ve gümüşe, ikincisinde ise petrole saldırdı, çünkü üretimini karşı çıkılmaz biçimde

güçlendirmek için o anda bunlara ihtiyaç duyuyordu. Bunları elde etti ve rakipsiz bir üretici olarak ortaya çıktı.

Şimdi ise üçüncü küreselleşmede, kârını maksimize etmek için bu üretimi mümkün olduğu kadar geniş bir pazara satma ihtiyacı içinde. Bu son küreselleşmenin amacını böyle görmek lazım.

Yalnız, burada bir sorun olduğunu da söylemek lazım; en azından yakın gelecekte. Dünyanın bu dört köşesine yayılıp mal satmak, ancak buralardaki insanların belli bir alım gücüne erişmesiyle mümkün. Siz istediğiniz kadar “Arkasına 501 blucin takmayan adam, adam değildir.” Diye kabul ettiriniz insanlara, bu blucini satın alabilecek ekonomik güce sahip adam sayısı sınırlı kaldıkça Batı kapitalizminin bu amacına gitmesi zordur.

Bu durumda, kaçınılmaz olarak, dünyanın dört bir yanında insanların alım gücünü arttırmak. Oysa, ben bu bir saatlik konferansım boyunca üçüncü küreselleşmenin insanları nasıl işsiz bıraktığını, nasıl fukaralaştırdığını, nasıl uçurumlar yaratmakta olduğunu anlattım. Üçüncü küreselleşmenin çelişkisi burada. Batı, bu yayılmasını ve politikasını dünyaya İMF ve Dünya Bankası aracılığıyla empoze etmeye devam ettikçe kendi sonunu hazırlayacak. Diyalektik dediğimiz şey de bundan ibaret zaten.

Onun için, çok uzak olmayan bir gün gelecek, bu İMF ve Dünya Bankası politikaları terk edilecek (zaten bunun işaretleri başladı bile), bunların yerine uluslararası bir Keynezyen politika uygulanacak. Oysa bugün bize hâlâ Keynezyen politikaların 180 derece zıddı olan moneter politikalar empoze ediliyor, biz de memnuniyetle veya mecburiyetten uyguluyoruz.

İsmail GÖKAL - Teşekkür ederim. İsmail Gökal, milletvekili danışmanıyım. Üç tane sorum olacak Sayın Hocam.

Prof. Dr. Baskın ORAN - O zaman teker teker cevap vereyim, benim belleğim yetmez.

İsmail GÖKAL - Bunlardan bir tanesi, acaba Türkiye'nin globalleşmeye karşı stratejisi ne olmalıdır?

Prof. Dr. Baskın ORAN - Bunu biraz önce kısaca vermeye çalıştım. Dünya, tekelleşmeye gittiği bir dönemde biz özelleştirmeye giderek elimizdeki tekelleri dağıtıyoruz, millî tekelleri dağıtıyoruz.

Şimdi, çok doğal olarak şunu söyleyebilirsiniz buna karşı: “Efendim, devlet kuruluşları, iktisadi devlet teşekkülleri rasyonel değiller, bunlar bütçeye korkunç yük oluyorlar”, çok doğru, aynen sizinle birlikteyim. Fakat, acaba bunların bütçeye yük olmasını kaldırmak, açık konuşuyoruz şimdi, haraç mezat satmak yöntemiyle mi olmalı, yoksa bunları kapitalist kafayla yönetecek profesyonel menajerlerin yönetimine verip, çalışanlarına da kârdan pay dağıtarak özerkleştirmek yoluyla mı olmalı? Bu ciddi bir sorudur. Biz bunları leblebi saçar gibi dağıtıyoruz. Dünya Mersin’e gidiyor, biz tersine gidiyoruz. Bu kamu kuruluşlarını babalarımız bize bıraktı, biz bunları cari harcamalar için satıp savarak oğullarımızın rızkını yok ediyoruz.

İsmail GÖKAL - İkinci sorum, acaba globalleşme birtakım “challenge”lar getiren bir şey, fakat aynı zamanda birtakım fırsatlar getirmiyor mu?

Prof. Dr. Baskın ORAN - Tabii getiriyor, ona hiçbir şüphe yok. Mesela, ben e-mail aracılığıyla haftada bir yazdığım iki sayfalık yazıları yüzlerce arkadaşıma dağıtıyorum. Bunların bir kısmı Avustralya’da, biri Kanada’da, Amerika’da var, Afrika’da henüz yok. Daha önce ben asla bu olanağa sahip olacağımı düşünmezdim. Kanada’ya göç etmiş olan arkadaşım beni duyuyor ve tepki gösteriyor oradan. Tabii ki muazzam olanaklar da sağlıyor.

İsmail GÖKAL - Ve son soru, acaba globalleşmeye, özellikle tabandan gelen reaksiyonlar neler, yani sistem dışı hareketler vesaire.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Söyledim, yani onu da biraz açayım. Aynen 1847 öncesinde olduğu gibi vur-kır tepkisi geliyor, McDonalds’lar bombalanıyor. Alternatif ideoloji yokluğu nedeniyle tekme atıyorlar vitrinlere. Alternatif ideoloji çıkacak mı? Vallahi, tarih okuduysanız çıkacak, tarih okumadıysanız çıkmayabilir. Eğer tarih ortadan kalkmayacaksa, şimdiye kadar en azından bendenizin okuduğu tarih, belli bir olgunluğa ulaşıncaya sıkıntılar alternatif ideolojinin ortaya çıktığı yolundadır. Peki, niye ortaya çıkmadı? Daha bıçak kemiğe dayanmadı da ondan. Mesela, buna çok örnek verilebilir. Bütün bu ıstırap mekanizmasında sıkıntı çeken insanlar ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında birtakım çözümler üretmeye başladılar.

Alternatif ideolojiler kolay kolay;bugünden yarına hemen ortaya çıkmazlar. Onun için bugünkü alternatif ideoloji yokluğu kimseyi aldatmasın. Aslında bu alternatif ideoloji yokluğu küreselleşme için ve küreselleşmeden

yararlanan ülkeler için de iyi bir şey değil, çünkü, kır-dök gibi bir körlüğe yol açıyor. Alternatif ideoloji mutlaka ortaya çıkacaktır şu veya bu biçimde. Bir şey diyordunuz?

İsmail GÖKAL - Son olarak da, mesela Türkiye ve benzeri başka memleketlerde ortaya çıkan İslam veya Kürt hareketleri, etnik milliyetçilik, acaba globalleşmeye reaksiyon olarak tasarlanabilir mi, düşünülebilir mi?

Prof. Dr. Baskın ORAN - Tabii efendim, aynen. Çok iyi söylediniz. Bir kere Türkiye'deki İslamcılık doğrudan doğruya küreselleşmenin ortaya çıkardığı bir olaydır. Tabii burada Kemalizmin yanlış yorumlanma ve uygulamasının da yaptığı birtakım katkılar var. Yalnız, bu apayrı bir konferans konusudur, oraya hiç girmemeyim, çok uzundur. Yani, iki tane Kemalizm vardır bugün; biri 1930 modeli Kemalizm, biri de 1990'lar modeli Kemalizm. Bunlar birbirine 180 derece zıttır. Bunlar birbirinin antitezidir. Ama, bunların bir ortak paydası var.

Kemalizm nedir? Şimdi, çok uzatmayalım meseleyi. Kemalizm, çağdaşlaşmanın ideolojisidir. Çağdaş kelimesini daha ayağı yere basan bir kelimeyle değiştirmek gerekirse Batılılaşmanın ideolojisidir, dolayısıyla her ikisinde de model Batıdır. Ama, hangi Batı? Atilla İlhan'ın söylediği gibi, "Hangi Batı?" Onun bir sürü hangileri vardır, "Hangi seks, hangi Batı?" 1930'ların Batısı muhafazakâr, baskıcı, bilumum faşist teorisyenlerin hakim olduğu bir Batıdır. Oysa, 1990'ların Batısı, 2000'lerin Batısı, insan hakları, azınlık hakları, uyuşmazlıkların barışı çözümlenmesi ve demokrasiyi temel alan bir Batıdır. 1930'ların Kemalizmini uygulayan ve mesela üniversiteye kızların başı bağlı gelmesini engelleyen bir Kemalizm, İslamcılığa katkıda bulunmaktadır. Bu fazla uzun bir mesele, eğer sormak isterseniz, üzerine giderseniz cevaplandırırım. Fakat, ben sizin sorunuzu şimdi tekrar ele alayım.

İslamcıların almış olduğu oy, ikili bir nitelik gösterir.

Bir; bunlar protesto oylarıdır. Protesto oyları iki ayrı coğrafi mahalde ve iki ayrı farklı insan grubu tarafından verilmiştir. Bunlardan biri coğrafi grup olarak metropol varoşlarıdır, büyük kentlerin varoşları. Yani, küçük köylerden kopup gelmiş, büyük şehrin şaşalı yaşantısını ve kendisi buraya asla varamayacağı için müthiş hınç duyan varoş insanları. Bir kere RP buradan oy almıştır.

RP'nin ikinci oy aldığı yer Güneydoğu'dur. Ve Güneydoğu'dan oy almasının sebebi de, HADEP'in orada seçimlere sokulmamasıdır. Güneydoğu

ORAN

insanı tepki icabı RP'ye oy vermiştir HADEP yerine, sisteme tepkisini gösterebilmek için. Dolayısıyla, yüksek RP oylarının birinci niteliği protesto oyu olmasıdır.

İkinci niteliği, küreselleşmeye karşıt olmasıdır. Şimdi bakınız, üst yapıdan başlayayım, fikir seviyesinden başlayayım.

Şimdi, bakkal Mehmet Efendi mütevazı evinde, gece geç geliyor, yemeğini yiyor, televizyonun karşısına oturuyor saat 21:00'de pazar günü, Parliament pazar sineması çıkıyor; “şak” bir çıplak göğüs, “pat” bir çıplak kalça. Şimdi, Mehmet Efendi ne yapsın şaşırıyor. Şimdi, çocuklara ve baldıza, “Gidin bana bir bardak su getirin” dese, su getirip geldikten sonra da devam edebilir o “şak-şuk”lar. Bu, küreselleşmenin üst yapısının bakkal Mehmet Efendiyi fena vurmasıdır. Bakkal Mehmet Efendi gider oyunu verir – Batı'ya en fazla karşı çıkan partiye.

Altyapısına gelelim, yani ekonomik sisteme gelelim. Bunu bir parça şu varoşlarda verilen oy olarak izah ettim. Fakat, bunun bir de egemen sınıflara yansıyan tarafı var, MÜSİAD. Nedir MÜSİAD? TÜSİAD'ın Anadolu'daki mütakabilidir, diğer adıyla yeşil sermayesi, Anadolu sermayesi, Anadolu kaplanları.

MÜSİAD, imam hatiplerin ve özellikle İslamcı yurtların temel finansörüdür. Peki, neden böyle? Çünkü, hem bu insanlar din faktörünün çok önemli olduğu tarımsal ekonominin egemen olduğu yerde doğmuş ve büyümüşlerdir.

Hem de MÜSİAD, İslamî ideolojiyi iki tane önemli kuruma karşı kendini kabul ettirmek için kullanmıştır. Bir; arkasına büyük Müslüman kitleleri aldığını söyleyerek devlette etkili olmaya çalışmıştır. İkincisi, din faktörünü, kendisine direkt olarak ihracat yaptırmayan TÜSİAD'a karşı kullanmıştır.

Şimdi bütün bu konuşmadan sonra, konumuza gelelim, küreselleşmeye.

Küreselleşme bu kadar etkili olmaya başlayınca Türkiye'de MÜSİAD mensubu şirketler ve kişiler de dışarıya direkt ihracata başladılar. Bugün Anadolu sermayesi İsrail'e miğfer yapıyor Anadolu'nun ücra bir yerinde. Alman askerlerinin üniforma pantolonları imal ediliyor. Ne demek bu? MÜSİAD da küreselleşti demek. Bu böyle olunca, altyapı üst yapıyı saptadığına göre MÜSİAD'ın da ideolojisinin ve ideolojik tutumunun değişmesi kaçınılmaz olurdu

ve nitekim öyle oldu. Bugün artık MÜSİAD, Genelkurmay'a brifing vermekten bahsediyor, Jet-pa'yı üyelikten atıyorlar.

Şimdi, eğer içinizde 28 Şubat süreci yüzünden MÜSİAD'ın böyle değiştiğini söyleyecek olan olursa, tabii ki onun da söylediğinde bir gerçek payı olduğunu itiraf edeceğim, fakat o çok küçük bir neden. Esas neden, artık MÜSİAD, TÜSİAD'laşma yolundadır, küreselleşmeye eklenme yolundadır. Bugün MÜSİAD, ki MÜSİAD'ın en fazla karşı olduğu kavram siyonizmdir. Geçen yıl 50 inci kuruluş yıldönümü nedeniyle İsrail Başkonsolosluğunun İstanbul'da verdiği kokteyle MÜSİAD Yönetim Kurulu tam kadro katıldı. Alkol içmediler gazetede ki haberlere bakılacak olursa, ama tam kadro İsrail'in verdiği kokteyle katıldılar, çünkü oraya ihracat yapıyorlar.

Uğur EMEK - Öncelikle teşekkür ediyorum değerli bilgiler için Hocam. Benim ismim, Uğur Emek. Aslında bu saatte fazla zorlamak istemiyorum ama, bir tespit yapmak ihtiyacı hissedecektim, sizin deyiminizle bir mini konferans olmayacak ama.

Sizin kronolojik izdüşümünüzde 1890'larla 1990'ları peşpeşe Türkiye bağlamında izlerken dış borç, kamu hizmeti yönetimi ve imtiyaz gibi bir süreklilikten bahsettiniz ama, ben aradaki nedensellik bağı çok iyi kuramıyorum kendi kafamda. Sizin ifadelerinizle itici güç yöntem ve haklı gösterme sebebi ve sonuç diye bakarsak hadiseye, Osmanlı dönemindeki imtiyaz sözleşmeleri tartışmaları bir yana, şu andaki Türkiye'ye imtiyaz kavramının girmesi veya böyle bir yönetimin girmesi, belki haklı gösterme sebebi finansman darboğazı olmakla beraber bundan çok daha önce var olan 1984 yılında bunun yasal uygulaması olan ve şu anda dünyada değişen devletin tanımıyla açıklaması daha kolay olan veya bana daha öyle iyi anlamlı gelen, yani borç finansmanından ziyade devletin değişen tanımı çerçevesinde ve teknolojiden de çok önemli aşama katkısıyla bazı hizmetlerin niteliğinin değişmesi. Yani, bununla kısa bir süre önce tabii iletişim sektöründe rekabetin olabileceği söylenemezdi, elektrik sektöründe rekabetin olabileceği söylenemezdi. Bu kavramların değişmesi, bendeki o geçişi daha bana anlamlı geliyor. Bir tespit olarak söylemek istemiştim bunu.

Bir de şeyi söyleyeyim. Bu Danıştayın fonksiyonu dediniz. Çok ufak bir şey ama, Cumhuriyetin ilk Anayasasında da böyledir, Danıştay düşünce bildirir, imtiyazlara tepkili. Cumhuriyet Anayasasında Danıştayın görevi böyledir ve o da çok önemli değildir bence Danıştayın görevi. Bu işler yasayla yapılır, hâlâ yasayla yapılıyor, Osmanlı döneminde de yasayla yapılıyordu. Arada çok bir fark yok, fazla teknik bir detaya girmek istemiyorum.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Yalnız, bir dakika. Ben, dediğim gibi, çok zayıf bir belleğe sahip bir arkadaşınız olarak...

Uğur EMEK - Estağfurullah.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Yok, estağfurullah değil, ne yapayım, ben böyle doğmuşum, utanacak değilim bundan. Onun tedbirini alırım sadece. Yani, sorularınızın hepsine birden cevap vermek yerine teker teker cevap veririm.

Şimdi, “Cumhuriyetin ilk Anayasası” dediniz.

Uğur EMEK - 1921.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Şimdi, 1921 tarihli Anayasada Danıştayın imtiyazlara karşı çok güçlü bir hale getirilip getirilmemesi o kadar önemli değil, çünkü imtiyazları kaldırmaya çalışan bir Kurtuluş Savaşı var. Dolayısıyla, bu söylediğinizin çok büyük rolü olduğunu sanmıyorum. Ve 1921’de öyle olması, bugün de tekrar 1921 şartlarını da döndüğümüzü de göstermez.

Uğur EMEK - Hayır hayır, ben o manada söylemedim, sadece ufak bir ayrıntı olarak söyledim.

Ve şu dönemde öne çıkması gereken veya öne çıkan tartışma olmadığı veya olmaması gerektiği için. Daha doğrusu son dönemde bizim tartıştığımız imtiyaz da, verilsin verilmesinden ziyade neyin imtiyaz olduğu gibi çok teknik bir konuydu. Ne imtiyazdı, ne imtiyaz değildi konusu tartışılması gerekirken başka bir konsepti tartıştık. Belki burada onun izdüşümünü yaşıyoruz şu anda. Oraya dönelim, dönmeyelim tartışması yapmayalım, sadece çok küçük bir efektiftir o, yani o manada söylüyorum.

Benim esas, sizden bugün dinlerken, biraz da iktisat, o konuya çalışan birisi olarak şaşırdığım veya farklı bir yorum olarak geldi. Küreselleşmenin iktisadi olarak sürdürülemez olduğunu, bu işin savunucuları veya karşıındakiler de artık kabul eder bir noktaya geldi.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Ben, iktisadi olarak sürdürülemez demedim.

Uğur EMEK - Evet, şöyle: Finans piyasalarındaki paranın hızlı donanımı.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Tam ne söylediğimi söyleyeyim isterseniz, sizi hiç yormadan.

Şu anda bir saat boyunca ben tekelleşme, yayılma, işsizlik ve fakirleşmeden bahsettim ve ikinci küreselleşmenin de, üçüncü küreselleşmenin de bunları yarattığını söyledim. Bunları yaratmaya devam ederek devam etmesi mümkün değildir-dedim.

Uğur EMEK - Ben de katılıyorum buna. Yani, ben itiraz olarak söylemiyorum. Benim sadece burada yine bir nedensellik anlaşmazlığımız olarak söyleyeyim veya benim farklı bir nedensellikte daha ikna olduğum bir yöntem.

Reel sektördeki mülkiyet ilişkilerinden ziyade özelleştirme veya özelleştirmeme, bazı KİT'lerin mülkiyetinin özel sektöre geçmesi veya yabancı sermaye hareketlerinin doğrudan donanımından ziyade benim okumalarımın bildiğim kadarıyla, finans piyasalarındaki kısa süreli sermaye hareketlerinin donanımının ulus devletlerin iktisat politika araçlarını zayıflattığı ve bunun paralelinde merkez ve çevre ülkeler arasında ikili, ülke içinde, ulus devlet içerisinde de sınıflar arasında ikili bir bölüşüm adaletsizliğine yol açtığını söyleniyor. Bu bağlamda sorumu bitireceğim Hocam, müsaade ederseniz.

Sorum da şu hocam: Bu sürdürülemez bir ortamda çözüm yine küresel mi olacak, yoksa çözüm yine ulus devletlerden mi çıkacak? Sorum bu. Çözüm yine küresel mi bulunacak, küresel örgütler içerisinde mi bulunacak çözüm, yoksa ulus devletlerin kendi içinde mi? Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Şimdi, biri ötekini ortadan kaldırır diye bir şey yok. Ulus devletin ortadan kalkması diye bir şey söz konusu değil. En azından, yabancı sermayeyi korumak açısından ulusal devletin gücü kalır.

İkincisi, birisi kaybederse öteki kazanır, birisi kazanırsa öteki kaybeder diye bir şey yok. ikisi de tedbir alacak. Çünkü, en nihayet ülkedeki vatandaşların mutluluğu, mutsuzluğu doğrudan doğruya ulusal devlete, hükümete yansıtacak bir şeydir, onun için hükümetler tedbir alacak.

Ali ILICAK - Rekabet Uzman Yardımcısı.Eğer izin verirseniz, ben korsan tebliğ sunup konuşmamın sonunda slogan atmak istiyorum.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Pardon, anlayamadım.

Ali ILICAK - Espri yaptım da. Korsan tebliğ sunup konuşmamın sonunda da slogan atmak istiyorum.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Korsan tebliği duyamadım. Evet, buyurun.

Ali ILICAK - Hocam, bu son üç haftadır Perşembe Konferansları, yanlış bilmiyorsam, küreselleşmeyle ilgili şeyler. Güven Sak'ınki de, Osman Ulagay ve sizinki de hep küreselleşmeyle ilgili ve buraya gelmiş Sayıştay'daki bir memur, orada Yardımlaşma Kurumundaki Uzman Yardımcısı bile artık küreselleşmenin buralarına kadar geldiklerini ve bu iki değerli konuşmacı bu konuda ne yapması gerektiğini sordular. Güven Sak da konuşmacılardan bir tanesine, "Hocam, Seattle'da senin gibi düşünenler toplanıyorlar, sen de internetten onlara bağlan ve ne yapıyorlarsa ortak bir şey yapın" dedi. Tabii, çözüm hiç kimsede yok ve sizin alternatif ideoloji yokluğundan bahsetmişti. O konuda konuşmak istiyorum.

Alternatif ideoloji belki bu sefer artık gerçekten yok, yani tarihin sonu geldi demek belki "Rant Cooperation"ın diyeceği bir şey ama, artık kapitalizm, Mao'nun dediği bir kâğıttan kaplar değil. Yani, belki Amerikan iç savaşından beri kitlesel iletişim araçları propaganda denilen şeyi yapıyor ama, çok eski bir şey, yeni bir şey değil. Ama, artık izlediğimiz her filmde, yediğimiz her patates kızartmasında bile Amerikan propagandası ya da genel olarak şey diyelim, bu şeyin propagandasını görebiliyoruz, ama artık etleştii. Yani, eşolon denilen bir şey eskiden yoktu. Yani, cep telefonumla ben Seattle'a gidiyorum, uçak biletimi ayarla dediğim zaman onu bile tespit edecek bir sistem var şu anda. İstihbarat teşkilatları artık birbirleriyle uğraşmak gibi sorunları kalmadığı için kendi yurt içindeki veya da uluslararası böyle hareketleri bastırmak için beraber çalışıyorlar. Yani, bir ağ öyle bir şekilde ki, internette artık onu deniyorlardı, her halde son birkaç ay içinde bunu hallederler, kullanıldığını görürler. Ve hiçbir şekilde, yani biraraya gelme gibi bir şans yok. Ge Mors'un bir parçasında vardı, "Onların silahları varsa bizim sayı üstünlüğümüz var" diyordu. Ama, ben arkadaşımın yan yana artık gelemeyeceksem sayı üstünlüğüm diye bir şey yok, teknolojiyi de ele geçiremiyorum. Çünkü, tanım gereği teknoloji pahalı bir şey.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Tamam da, nereye varacağınızı artık çok merak ediyorum.

Ali ILICAK - Ve böyle olunca artık alternatif ideoloji denilen şeyi yaratmak bir yana, yarattıktan sonra uygulamak bence artık mümkün değil. Yani, bu küreselleşmeyi yıkmak mümkün.

Siz diyorsunuz ki, “400 sene sürdü Fransız İhtilalinin olgunlaşması.” Peki bu, o zamanlarda Osmanlı’da, siz daha iyi bilirsiniz, teraciye tere satmıyorum da, Mısır’dan gemiyle İstanbul’a gelmek 11 gün sürüyordu, karayla da 13 sürüyordu ya da Amerikan iç savaşı beş sene mi sürdü, Vietnam Savaşı, Fransa desem 20 sene. Artık savaşlar yarım saatte kazanılıyor. Körfez, yani savaşmış halde bitmişti, iki hafta sürdü. Ya da Mısır’dan İstanbul’dan 50 dakikada geliyorum. Yani, eşik aynı değil, 400 sene sürmeyecek şüphesiz. Yani, bu işin hemen yarın bu ölçüğe göre milyon kat hızlandığına göre artık dünya, bu sürede bitmesi gerekiyor. Ama, böyle bir şey yok. Bıçak kemiğe dayandı diyemezsiniz, çünkü bıçak kemiğe dayanmadı. Cep telefonu alabiliyorum ya da e-mail çekmek için telefonum var. Yani, bıçak kemiğe dayanmadı, çünkü paylaşmaya açıyorlar bu şeyi.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Ben de onu söylüyorum. Bıçak kemiğe dayanmadı. Şimdi sorunuzu alayım.

Ali ILICAK - Sorum yok. Ben slogan atıyorum. Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı - Buyurun.

Beril TANDOĞAN - Beril Tandoğan, Ankara Barosu stajyeriyim. Aslında soru sormak dışında konferansların içinde böyle küçük belirlemeyi gerçekten saygısızlık olarak görüyorum ama, bunu yapmak zorunda hissettim kendimi. Birincisi, Danıştayın yetkisiyle ilgili olan “Bu çok küçük bir ayrıntıdır” demek bana çok anlamsız geliyor.” Bu küçük bir ayrıntı değildir.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Ben olmadığını söyledim zaten, hiç yormayın kendinizi.

Beril TANDOĞAN - Biraz önce siz de belirttiniz, dönemlere göre Danıştayın yetkisi belirlenir ve Danıştay şu dönemde en fazla aktif olması gereken dönemdedir. Yapılan sözleşmeler imtiyaz getiriyor belli şirketlere ve bu belki bugün fark edilmese bile gelecekte başımıza çok büyük sorunlar açacak.

İkincisi, yap-işlet-devret; evet, yurt dışında da uygulanıyor, ama Türkiye’deki gibi değil. Türkiye’de bunun ne kadar kötü uygulandığı da zaten yap-işlet-devret modelinin yap-işlet modeli haline getirilerek bize baskıyla empoze edilmesinden çok iyi anlaşılmaktadır. Yap-işlet, imtiyazdan başka hiçbir şey değildir. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Ben de aynı şeyleri söylediğim için bir şey ilaveye gerek yok.

Burada yap-işlet-devret'in iyi işleyip işlemediğinden çok, devletin imtiyaz vermek mecburiyetine düşmesi veya düşmemesi meselesi önemli. Ben onu söylemeye çalıştım. Yoksa, ben yap-işlet-devret'lerin nasıl işlediği konusuyla hiç ilgilenmiyorum.

Oturum Başkanı - Bir sorumuz daha var galiba yukarıdan.

İlmutluhan SELÇUK - İlmutluhan Selçuk, Rekabet Kurumu. Hocam, değerli sunumunuz için teşekkür ederim.

Benim sormak istediğim soru ve aslında paylaştığım endişeler, biraz önce bir arkadaşımız tarafından ifade edildi, Ali arkadaşımız tarafından. Ben de aynı şeyleri paylaşıyorum. Ve aslında bugün de sizden öneri bekliyordum. Çünkü, önceki iki globalleşme konulu şeyde sürekli, Baskın Hoca bu konuya bir çözüm önerisinde bulunacaktır diye bir beklenti içine...

Prof. Dr. Baskın ORAN - Hangi konuya efendim?

İlmutluhan SELÇUK - Bu globalleşmenin getirdiği sonuçların ne gibi bir şekilde ne gibi bir organizasyonla bertaraf edileceği şeklinde.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Ama, ben söyledim bunu, atlamış olabilirsiniz.

İlmutluhan SELÇUK - Şimdi, ben tam bu noktada, biraz önceki arkadaşımın aynı endişeleri paylaşıyorum ve sözü daha fazla uzatmadan bir tek kendi duygularımı söyleyip size çok kısa bir soru sormak istiyorum.

Düşüncelerim şöyle, bir anlamda duygu ve düşünceler de karışıyor çünkü: Düşüncelerim, globalleşme konusundaki, öncelikle "globalleşme" diye bir isim takılmasına karşıyım. Ancak, oysa sizin söylediğiniz globalleşmenin kedi niteliği gibi karşı konulamaz bir şey olduğu için ve ismini değiştirmeye çalışmıyorum.

Prof. Dr. Baskın ORAN - Biz globalleşme demiyoruz, küreselleşme diyoruz.

İmutluhan SELÇUK - Küreselleşme. Küreselleşme konusunun bir duygusal teknik, bir de duygusal şiddet bir şekilde küreselleşmeye karşı tepkilerin verildiğini görüyorum. Ancak, bu tepkilerin verilmesinde, özellikle devletin globalleşmeyle ilgisinin her konuşmada üstünkörü geçilmesine de gerçekten üzülen bakıyorum ve bu yönden aslında bunun bir globalleşme veya küreselleşme değil teknoloji savaşı olduğunu şey yapıyorum, altını çizmek istiyorum. Ve özellikle de ülkemize ilişkin küreselleşme tabii ki kavram olarak yalnızca ülkemizde değil bütün dünyada tartışılan bir şey. Ancak, ülkemizde yapılan tartışmalarda üzülen gördüğüm nokta, bir türlü bu sisteme veya yeni gelişen oluşuma ilişkin faşizm, İslamî değerler vesaire gibi artık slogan haline gelmiş kavramların üstüne basa basa buna ilişkin değerlendirmeler yapmadan geçemememiz.

Ve bu noktada sormak istediğim soru şu: Benim globalleşme olarak gördüğüm veya küreselleşme olarak gördüğüm teknolojinin gelişmesinin acaba tüm bu ideolojilere, faşizm olsun, İslamî değerler olsun veya ne ad altında olursa olsun, bunlara son vermesini mümkün olarak görebiliyor musunuz?

Prof. Dr. Baskın ORAN – Hayır. Gerçi teknolojik gelişmeler üretim biçimini etkileyerek ideolojilerin değişmesine dolaylı olarak yol açar ama, bu o kadar basit ve mekanik bir süreç değil. İdeolojilerin yani üst yapının etkilenmesi sadece teknolojilere değil, çok karmaşık sosyoekonomik süreçlere bağlıdır. Eğer teknolojiyi böyle herşeye muktedir bir olgu olarak alırsanız, sosyal bilimlerde bunun adı “teknoloji fetişizmi”dir.

Diğer yandan, teknoloji sosyoekonomik düzenden ve ideolojiden bağımsız bir olgu da değildir. Mesela, teflon tava. Teflon, uzaya fırlatılan gemilerin tekrar atmosfere girmesi sırasında yanmamaları için icat edilmiş bir maddedir. Bunu Amerika da buldu, Sovyetler de buldu ve üstelik Sovyetler uzay konusunda daha da ileriye uzandı. Fakat Amerikan kapitalizmi Sovyet komünizminden daha rasyonel olduğu için, teflonu aynı zamanda yağsız kızartma yapmaya olanak vermek için tavaları kaplamakta kullandı ve böylece milyonlarca dolarlık uzay araştırmalarını ulusal ekonomiye katkı olarak soktu. Sovyet ekonomisi lagar olduğu için sokamadı. Anlatabildim mi teknolojinin ne olduğunu ve rolünü? Teknoloji kendi başına bir olay değildir; sosyoekonomik olaya bağlı olarak ortaya çıkar. Eğer sosyoekonomik düzen bir teknolojik buluş için uygun veya hazır değilse, o teknolojik buluş yapılmış olsa bile bir etkisi olmaz. O ürün piyasaya çıkmaz. Çünkü satılamaz.

ORAN

Eğer teknolojik buluşlar ideolojiyi ortadan kaldıracaktır, teknoloji kendi kendine gelişen bir olgudur ve bizatihi bir varlık gibidir dersiniz, bu gerçeklere epey aykırı olur.

Oturum Başkanı - Sayın Oran ve değerli katılımcılar; bir hayli vakit geç oldu. Sayın Oran'a, değerli sunumları için çok teşekkür ediyoruz. İzleyicilere de, soruları ve katkıları için teşekkür ediyoruz.

Bir haber de vermek istiyorum. Yaz ayları olması sebebiyle önümüzdeki Temmuz, Ağustos ve Eylül ayları içinde Perşembe Konferanslarına ara veriyoruz. Ekim ayında tekrar Perşembe Konferanslarında görüşmek üzere diyorum. İyi akşamlar efendim.